

YTTRANDE
Dnr. S2020/05113/SF
SIOS
kansli@sios.org
Socialdepartementet

Remissvar: Grundpension – Några avslutande frågor (SOU2020:32)

Med anledning av den remiss som skickats ut i slutbetänkande av Garantiutredningen *Grundpension – Några avslutande frågor* (SOU 2020:32) har SIOS, Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige valt att inkomma med ett yttrande.

SIOS har i detta yttrande valt att fokusera på de delar av slutbetänkandet som berör SIOS fokusområde. De förslag som utredningen kommer fram till och som SIOS väljer att beröra och anmärka på är följande: Den höjda riktåldern från 65 till 66 år, tillgodoräkandet av försäkringstid för grundpension med som längst 40 år och borttagande av särregeln för bosättningsstid i tidigare hemland som tillgodoräkande av försäkringstid. Dessa förslag kommer att bemötas och reageras på och därefter följer en rad generella synpunkter på utredningen som sådan följt av en slutsats.

Förslag: Åldern för när grundpension tidigast får tas ut ska höjas från 65 till 66 år 2023 och ska från och med 2026 utgöras av riktåldern för pension.

SIOS motsätter sig att åldern för när grundpension tidigast får tas ut flyttas fram, från 65 år till 66 år. Det torde räcka i ett välfärdssamhälle som Sverige att en person arbetar till 65 års ålder som riktålder. Därefter lämnas arbetsmöjligheterna vidare till andra generationer. De som önskar att gå i pension senare ska dock beredas möjligheten att göra det.

Förslag: Föreskriften att försäkringstid för grundpension kan tillgodoräknas med som längst 40 år bör inte ändras.

SIOS står bakom förslaget att den försäkringstid som en person ska kunna tillgodoräknas är som mest 40 år.

Förslag: Bosättningsstid i tidigare hemland ska inte få tillgodoräknas som försäkringstid för grundpension och omställningspension i form av grundpension eller som försäkringstid för grundskyddet inom sjukersättning och aktivitetsersättning.

SIOS motsätter sig förslaget och menar att förslaget har förödande konsekvenser för de äldre som inte uppbär någon pension från sitt hemland om inte de i det svenska pensionssystemet kompenseras för de år av arbete som de utfört i sitt hemland. Alla har rätt till en pension som man kan leva på.

YTTRANDE
Dnr. S2020/05113/SF
SIOS
kansli@sios.org
Socialdepartementet

SIOS
etniska organisationer tillsammans

Av de totalt cirka 16 000 kvinnor och knappt 9 000 män som nybeviljas grundpension och som används i den FASIT-simulering som görs i utredningens analys av konsekvenserna av förslaget, är det cirka 600 kvinnor och 700 män som berörs direkt av förslaget. Varje år kommer sedan nya grupper nybeviljas grundpension och nya som påverkas. För kvinnor blir den genomsnittliga månatliga minskningen av grundpensionen 6 200 kronor och för män är motsvarande siffra 3 800 kronor i jämförelse med befintlig reglering. Den tid som kvinnor med det nya förslaget kan tillgodoräkna sig är 14 år, till skillnad från nuvarande 39 år. Män har med nuvarande lagstiftning i genomsnitt 38 år och med den nya lagstiftningen minskar det till 21 år. Men då utredningen räknar med att de äldre ska kompenseras av högre bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd handlar det därefter bara om 2 000 kronor lägre inkomst per månad än med nuvarande reglering. Utredningen uppskattar att det även är andra hushållsmedlemmar som kommer påverkas i sin ekonomiska standard på grund av förslaget. De uppskattar att det totalt är cirka 3 900 personer som får en i genomsnitt knappt 4% försämrad ekonomisk standard. Mer än hälften av de berörda personerna ingår i den femtedel av befolkningen som har lägst ekonomisk standard. De 20% av befolkningen som har lägst inkomster kommer drabbas av en knapp 7% lägre standard.

Vad gäller sjukersättning och aktivitetsersättning i form av grundersättning så innebär förslaget att de personer som idag får tillgodoräkna sig tid i hemlandet får lägre grundersättning när denna möjlighet tas bort. Det finns inte något anpassat stöd för denna grupp så som äldreförsörjningsstödet utan de är hänvisade till att söka ekonomiskt bistod om grundersättningen blir låg. Däremot går det att söka bostadsbidrag och bostadstillägg. I FASIT-simuleringen är det totalt drygt 4 800 kvinnor och 4 100 män som har nybeviljad grundersättning. Förslaget beräknas beröra cirka 150 personer, hälften kvinnor och hälften män. För dessa personer blir grundersättningen i genomsnitt 4 800 kronor lägre i månaden för kvinnor och 5 000 kronor lägre för män. Den försäkringstid som denna grupp kan tillgodoräkna sig minskar i genomsnitt från 40 år till 26 år för både kvinnor och män. Efter att dessa personer beräknas kompenseras av bostadsbidrag och bostadstillägg samt ekonomiskt bistånd så blir minskningen cirka 1 900 kronor för kvinnor och 2 900 kronor för män per månad. Totalt beräknas 400 personer påverkas av förslaget då även andra i hushållet påverkas av standardminskning. Den ekonomiska standarden beräknas minska med 3% i jämförelse med den befintliga regleringen. Men ser man till de 240 personer som befinner sig i den lägsta inkomstkvintilen så är det för dem en standardminskning på drygt 11% enligt utredningens beräkningar.

Att hävda att borttagandet av bosättningsstid i tidigare hemland är en åtgärd för att öka likvärdigheten är ett direkt hån mot de drabbade och det rimmar dåligt att jämföra en flyktings möjligheter att tillräkna sig en god pension med en majoritetssvensk född i Sverige. Majoritetssvensken har en rad fördelar som inte flyktingen kan tillgodoräkna sig. Om utredningen syftar på likvärdighet mellan olika grupper av personer som flyttat till Sverige, till exempel personer som inte heller har med sina pensionsrättigheter från hemlandet kontra de som idag nyttjar denna särregel, och att denna skillnad blir orättvist, ser vi att det inte borde vara omöjligt att kunna kompensera båda grupperna. Det torde vara möjligt att nå ett system där alla på ett någorlunda rimligt vis kan kompenseras och få en pension som det går att leva på. Att försvara att gå fram med ett förslag som så hårt drabbar de här grupperna med

YTTRANDE
Dnr. S2020/05113/SF
SIOS
kansli@sios.org
Socialdepartementet

SIOS
etniska organisationer tillsammans

motiveringen att de årligen kan ansöka om äldreförsörjningsstöd (ekonomiskt bistånd när det gäller sjuk- och aktivitetsersättning), bostadsbidrag och bostadstillägg, det är ytterst bekymmersamt.

Att ansöka om de här bidragen är en sak, det är inte samma sak som att garantera att man beviljas. Det är problematiskt att försätta dessa äldre i en sådan beroendeställning och i en sådan osäkerhet att deras försörjningen årligen ska omprövas och äventyras. Det här leder ändå till att vi får fattiga pensionärer, för även om den äldre lyckas att få dessa bidrag så kommer de att leva på en nivå som kallas skälig nivå av levnadsstandard. Denna skäliga nivå är gränsen till fattigdom och motsvarar att leva på ca. 200 kronor per dag, efter det att bostadskostnaden dragits av. Men här ska tilläggas att det för ensamstående beräknas att en bostadskostnad per månad är 7 000 kronor och för gifta/sambos är 3 500 kronor var. Men i verkligheten behöver många betala betydligt mer i hyra för sitt boende. Detta gör att de äldre i realiteten inte har möjlighet att delta i samhällslivet så som andra.

Det här är äldre personer som kämpat hela sitt liv och som får avsluta på detta sätt. Det är inte värdigt. Det kommer vara problematiskt för äldre att ta sig an det jobbet att söka, att sätta sig in i byråkratin, att förstå vad de förväntas göra och att be om den här hjälpen, när det kommer till ansökningen av bidragen. Den här äldre generationen är vana att få klara sig själva och de vill inte vara samhället till last. Istället bygger den här utredningen fram en lösning som sätter dem i en beroendeställning och tar ifrån dem deras självständighet. Men till det problemet kommer även en tänkbar språkbarriär och möjligtvis också läs- och skrivsvårigheter. Det är också allmänt känt att många äldre mot slutet går tillbaka till sitt modersmål allt mer och inte längre behärskar alla de andra språk som man tillgodogjort sig under livet. Detta blir särskilt tydligt för äldre som drabbas av demens och liknande sjukdomar. Men den här utredningen förväntar sig att dessa äldre ska förmå att årligen söka bidrag för att överleva ekonomiskt, och detta till trots att vi redan nu kan se hur hela deras försörjning kommer se ut tills de dör. Det framstår som ett slöseri med såväl statens resurser när det kommer till utredning av alla dessa bidragsansökningar så väl som den enskildes tid.

Generell kritik mot utredningens slutbetänkande är att analysen inte är helt trovärdig. Det saknas perspektiv och faktorer som är högst relevanta. De generaliseringar som ligger till grund för de bedömningar som görs är allt för begränsade och resultatet blir att den verklighet som många av de äldre lever i missas att ses. Man utgår ifrån uppgifter och statistik om hur det borde vara. Men det är inte samma sak som att det är under dessa villkor som de äldre lever. Ett exempel på detta är omnämningen om vad en bostad skäligen ska kostar per månad. Utredningen har ett pris för vad det kostar att bo som ensamstående och som gift/sambo. Men det utgår i största sannolikhet ifrån ett 1:a hands kontrakt. Det är inte vad en 2:a eller 3:e handskontrakt kostar. Verkligheten behöver ses så som den är. Bostadsmarknaden är inte den bästa och många tvingas till otrygga hyreskontrakt. De som har det sämst ekonomiskt ställt har ofta de sämsta möjligheterna när det kommer till bostad. Ett annat exempel är hur man ser på hushållets sammansättning. Här minskar stödet den äldre kan beviljas i takt med att den samlade hushållsinkomsten ökar. Men det kan vara många personer som rymmer under samma tak och det minskar inte den äldres kostnader nödvändigtvis i övrigt att fler bor tillsammans.

YTTRANDE
Dnr. S2020/05113/SF
SIOS
kansli@sios.org
Socialdepartementet

Varför man ska göra denna orimliga besparing på de äldre det ställer sig SIOS ytterst frågande till. I analysen konstateras det att detta inte har några konsekvenser för jämställdheten och för integrationen. När samhället vänder de äldre och personer som har sjuk- och aktivitetsersättning ryggen på det här sättet så är det med stor sannolikhet så att det väcker en reaktion hos övriga generationer i släkten och i omgivningen. Det är inte så sannolikt att reaktionerna blir positiva. Snarare förstärker det istället känslor av utanförskap, brist på inkludering och segregation som redan idag växer i samhället. Hur kan det vara så att utredningen inte anses att det blir en negativ påverkan på jämställdheten, det frågar vi oss. Vi kan läsa i utredningen att kvinnors pensioner per månad kommer minska med 6 200 kronor och mäns med 3 800 kronor. Det är en påtaglig skillnad som inte bara kan bortses från. Nu är det även SIOS förhoppning att alla dessa individer ska söka de möjliga bidragen som går att söka och framgångsrikt lyckas förbättra sin ekonomi, men det är som innan konstaterat ingen garanti. Det som däremot står klart är den nämnda minskningen på 6 200 kr för kvinnor, och det är en väsentligt mindre ekonomisk makt det. Analysen är inte nog genomarbetad och lämnar luckor som behöver utredas. Det berörs bland annat inte att denna grupp äldre eller personer med sjuk- och aktivitetsersättning har en högre kostnad kopplad till ohälsa. Det har i samhällsdebatten konstaterats att var man bor påverkar levnadslängden. En siffra som har figurerat i debatten är att det kan vara 18 års skillnad i förväntad livslängd beroende på om du bor i Danderyd eller Vårby. Detta är bland annat kopplat till ekonomi, sociala faktorer, utbildningsnivå med mera. Det har redan i utredningen konstaterats att de som kommer drabbas mest är de som redan ingår i den grupp som har det sämst ställt ekonomiskt. Därför är det höst rimligt att räkna med en kostnad för ohälsa för denna grupp.

Slutsats

SIOS motsätter sig att åldern för när grundpension tidigast får tas ut flyttas fram, från 65 år till 66 år. Vi ställer oss bakom tillgodoräkandet av försäkringstid för grundpension med som längst 40 år och reserverar oss mot borttagande av särregeln för bosättningsstid i tidigare hemland som tillgodoräkande av försäkringstid.

Det är inte rimligt att hävda att borttagandet av särregeln för bosättningsstid i tidigare hemland skulle öka likvärdigheten. Snarare är den särregel ett försök att öka likvärdigheten med majoritetssvensken som är född i Sverige. Istället borde det komma förslag om hur det går att göra det mer likvärdigt även för andra flyktingar eller grupper av individer som inte har med sina pensionsrättigheter från tidigare hemland. Nu försätter man istället en redan utsatt grupp i en än mer trängd situation. Det anser SIOS är en helt orimlig besparing.

För SIOS styrelse,

Amadeu Batel
SIOS ordförande